

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K problematice nepřiměřenosti smluvní pokuty

V následujícím textu se zamyslíme nad (ne)přiměřeností smluvní pokuty (sjednané podle ustanovení § 544 obč. zák.) z hlediska ustanovení § 39 obč. zákoníku – tedy a conto problému rozporu s dobrými mravy.

Pro neprávnický připomeňme, že v „populárním“ ustanovení § 39 obč. zákoníku - z.č. [40/1964](#) Sb. - se praví, že neplatný je takový právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. Smlouva, která svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí zájmům společnosti (ustanovení § 39 obč. zákoníku), je od počátku absolutně neplatná. Není rozhodné, zda účastníci smlouvy o důvodu její neplatnosti věděli. Z pohledu doktríny i judikatury řadíme předmětné ustanovení § 39 obč. zákoníku k právním normám s relativně neurčitou hypotézou. Tedy k takovým právním normám, jejichž hypotéza (*hypo-thesis, předpoklad*) není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností a situací. [1]

Připomeňme si, že smluvní pokuta je jedním ze zvláštních prostředků zabezpečení smluvního závazku. Závazku jenž má ve vztahu k hlavnímu závazkovému právnímu vztahu vedlejší povahu a nemůže se nikdy vyskytovat samostatně.

Sjednají-li kontraktační subjekty pro případ porušení smluvní povinnosti zmíněný institut smluvní pokuty, je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit. A to i v případě že oprávněnému kontraktačnímu účastníku porušením povinnosti nevznikne pražádná škoda (srov. ustanovení § 544 odst. 1 obč. zák.). Smluvní pokutu lze sjednat jen písemně a v ujednání musí být určena výše pokuty nebo stanoven způsob jejího určení (srov. ustanovení § 544 odst. 1 obč. zák. a § 544 odst. 2 obč. zák.).

Účel smluvní pokuty spočívá zejména v pohrůžce znatelnou majetkovou sankcí vůči dlužníkovi pro případ, že nesplní svoji povinnost z hlavního závazkového vztahu, a tím také v zabezpečení věřitele proti případné újmě, která by mu mohla nesplněním hlavního závazku vzniknout. Uvedený účel je - jak z povahy věci vyplývá - jen obtížně splnitelný pouhou symbolickou pohrůžkou, která má v poměrech dlužníka jen minimální význam a nemotivuje jej adekvátně k tomu, aby na sebe bral jen takové závazky, kterým při uvážení všech okolností může s vysokou pravděpodobností dostát. Oproti tomu sankce nepřiměřeně vysoká může mít za následek neplatnost ujednání o smluvní pokutě, neboť podle ustanovení § 39 obč. zák. je právní úkon neplatný rovněž, jestliže je v rozporu s dobrými mravy.[2] Zatímco podle úpravy obchodního zákoníku má soud moderační právo a smluvní pokutu může snížit až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením zajišťovaného závazku, občanský zákoník nedává soudu právo snížit vysokou smluvní pokutu a ustanovení obchodního zákoníku o smluvní pokutě nelze použít na závazkové právní vztahy upravené občanským zákoníkem.[3] Při sjednávání smluvní pokuty jde zásadně o *utvrzení primární povinnosti*. Smluvní

pokuta je sjednávána právě proto, že strany identifikují tuto povinnost jako natolik významnou, že je třeba ji utvrdit.[4]

Podtrženo a sečteno: Smyslem smluvní pokuty je , aby závazky byly plněny řádně a včas.

In media res: V souladu s judikaturou NS ČR musíme poukázat na fakt , že nepřiměřenost tzv. smluvní pokuty **nelze usuzovat jenom z její výše** (jak se někdy mylně domnívá veřejnost) - anebo eventuálně z její celkové výše či z výše dosažené za určité období - nýbrž je třeba zejména přihlídnout k účelu smluvní pokuty, k okolnostem, za nichž byla sjednána, k výši zajištěné částky, ke vzájemnému poměru výše hlavního závazku a smluvní pokuty apod.[5]

Zákon zde ponechává soudu širokou možnost uvážení, aby rozhodnutí o platnosti smluvního ujednání věřitele a dlužníka v konkrétní věci odpovídalo obecně sdílenému pojetí ekvity a mravnosti. Připomeňme že , že za jistých okolností Nejvyšší soud České republiky neshledal nepřiměřenou smluvní pokutu dokonce ani ve výši 1% denně (!) z dlužné částky.[6][7]

Pro vyšší komplexnost dodejme, že v citovaném občanském zákoníku ani v jiných českých právních předpisech není pojem „rozporu s dobrými mravy“ definován.. Vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na relevantní analýze příslušného soudu. Zákon zde ponechává soudu (resp. soudci) rozsáhlou možnost uvážení, aby rozhodnutí v souladu s pravidly ekvity přihlíželo ke všem relevantním okolnostem posuzovaného případu.

Často publikující soudce NS ČR J.Spáčil *dobré mravy* trefně popisuje mj. jako princip přirozeného práva, jehož obsah je třeba hledat v platném právu, nikoliv v morálce společnosti či ve veřejném mínění. Citovaný J.Spáčil k tomu in *Dobré mravy v českém občanském zákoníku a v judikatuře*, [Právní rozhledy 18/2004, s. 664, C.H.Beck, Praha] dále, dle mého názoru výstižně, píše: *Dobré mravy* jsou kategorií právní a jejich obsah je třeba hledat v platném právu. Pokud by totiž morálka společnosti byla v rozporu s hodnotami respektovanými právem, bylo by při určení dobrých mravů třeba vyjít z hodnot obsažených v právním řádu. Lze ovšem očekávat námitku, že dané pojetí je pozitivistické a že nepřipouští korekci práva na právu nezávislou morálkou. K tomu je třeba uvést, že ani „přirozené právo“ není totožné s většinovou morálkou, která může zahrnovat i postoje z hlediska ochrany lidských práv nepřijatelné. Je též třeba plně souhlasit s názorem, že přímá aplikace přirozeného práva přichází do úvahy jen ve zlomových, revolučních obdobích. Jinak je úkolem zákonodárce přirozeno-právní principy vtělit do platného práva.[8]

JUDr. Petr Kolman, Ph.D.,
odborný asistent na PF MU v Brně

[1] Srov. Nejvyšší soud, 21 Cdo 4430/2007, , 6. listopadu 2009

[2] Srov. nebo Nejvyšší soud 21 Cdo 4956/2007, 13. listopadu 2009 nebo Nejvyšší soud, 21 Cdo 4430/2007, 6. listopadu 2009

[3] Srov. jud. NS ČR 26 Odo 371/2006, 25. října 2007

[4] Cit. Šilhán, J.: Limitační působení smluvní pokuty v případě úmyslného porušení povinnosti, Právní rozhledy 1/2010, s. 8, C.H.Beck, Praha

[5] Jud. NS 32 Cdo 1432/2010 ze 30. března 2011

[6] Srov. jud. NS 21 Cdo 4956/2007, 13. listopadu 2009

[7] Naopak v jud. NS ČR 26 Odo 371/2006, 25. října 2007 se expressis verbis pravilo, že ujednání o smluvní pokutě ve výši 1 % denně je zpravidla považováno za neplatný právní úkon, který se přičítá dobrým mravům. To jen podtrhuje výše zmíněnou myšlenku, že samotná výše smluvní pokuty samo o sobě není relevantní a vždy záleží i na dalších okolnostech jejího sjednání.

[8] Blíže Spáčil, J., op.cit. (2004)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)